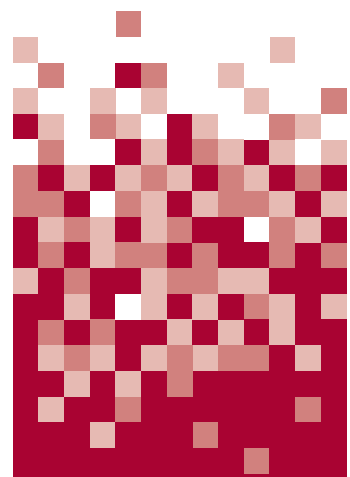

IT-strategiska frågor för folkbildningen 2003–2005

Antaget av Folkbildningsrådets styrelse
vid sammanträde 3–4 december 2002

fbr

Folkbildningsrådet

Innehåll

- 1. Folkbildningens framtida uppgifter på IT-området – en sammanfattning**
- 2. Samhällsperspektiv – demokrati, vuxnas lärande, tillgänglighet och tillgång**
- 3. Det IT-stödda lärandet**
- 4. Folkbildningsnätet – gemensam plattform för folkbildningen**
- 5. IT-strategisk planering i folkbildningsorganisationerna**
- 6. Slutord**

1. Folkbildningens framtida uppgifter på IT-området – en sammanfattning

Svensk folkbildning står inför en rad utmaningar på det IT-strategiska området de närmaste åren. Utmaningar som kräver insatser på alla nivåer i organisationerna.

FORTBILDNING OCH KUNSKAPSUTVECKLING

Folkhögskollärare och cirkelledare måste ha förutsättningar för att möta deltagarnas behov av verksamhet med IT-stöd. Fortbildning är därför en central framgångsfaktor. Tillvaratagande och spridning av tidigare erfarenheter samt av forskningsresultat stärker kunskapsuppbyggnaden.

FOLKBILDNINGENS NÄTRESURSER

De senaste årens utveckling av kurser och cirklar i folkhögskolor och studieförbund helt eller delvis på distans utgör en bra start för fortsatta initiativ på alla nivåer inom folkbildningen. En nyckelfråga är studieförbundens och folkhögskolornas ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar att utveckla både innehåll och former för det flexibla lärandet.

LÄRMILJÖER FÖR FLEXIBELT LÄRANDE

Ska flexibelt lärandet med stöd av IT få brett genomslag inom studieförbund och folkhögskolor krävs en nätmiljö som är lämplig för kommunikativ gruppbaserad folkbildningsverksamhet. Det krävs också inbjudande fysiska miljöer och träffpunkter där deltagarna har tillgång till handledarstöd.

IT-STRATEGISKA STÄLLNINGSTAGANDEN I ORGANISATIONERNA

En verksamhet i huvudsak baserad på eldsjälars initiativkraft och tillfälliga externa projektresurser är sårbar och inte långsiktigt hållbar. Om folkbildningen i sin helhet ska spela en framträdande roll i framtidens flexibla lärande, krävs IT-strategiska ställningstaganden i ledningar och styrelser. Dessa frågor aktualiseras av regeringsinitiativet Folkbildningens Framsyn, där frågan om folkbildningens IT-strategi är en central framtidsfråga att besvara.

2. Samhällsperspektiv

SAMMANFATTANDE ANALYS

De snabba samhällsförändringarna innebär både möjligheter och risker. Informationstekniken gör att avstånden krymper och att kunskap och information blir tillgänglig för fler. Den öppnar också nya möjligheter för medborgarna att bilda opinion och påverka samhällsutvecklingen. Snabba samhällsförändringar kan medföra att människor marginaliseras och klyftorna i samhället kan också öka mellan dem som har och inte har tillgång till ny kunskap och teknik. Detta kan i förlängningen innebära att demokratin försvagas.

Denna samhällsomvandling kommer i ökad utsträckning att påverka folkbildningen och dess organisationer. Folkbildningens framtida styrka är knuten till dess förmåga att möta nya behov och utmaningar. Det livslånga lärandet, där IT spelar en allt viktigare roll, måste vara en reell möjlighet för alla.

IT-strategigruppen har identifierat fyra strategiskt viktiga områden för folkbildningen och IT-området:

DEMOKRATI

IT kan vara ett stöd för demokratin på flera plan. Inte minst genom den ökade tillgången till information och studier där IT utnyttjas via nätet i cirklar och kurser. Behoven hos folkbildningens prioriterade målgrupper aktualiseras särskilt i och med att dessa grupper i hög grad inte har tillgång till IT.

För exempelvis funktionshindrade skapar IT nya möjligheter för kommunikation och lärande. Den nya tekniken kan också fungera som verktyg för politisk påverkan och demokratiska processer samt ge ett bättre och bredare beslutsunderlag. Den nätburna kommunikationen kan komplettera och vidareutveckla det gemensamma samtalet och bidra till att stärka det civila samhället. Här spelar folkbildningsorganisationernas förmåga att utgöra fysisk och digital mötesplats för samtal en viktig roll. Möjligheterna för medborgarna att få tillgång till relevant information från kommuner, myndigheter, regering och riksdag direkt via nätet har ökat. Flera försök att använda nätet som ett demokratiskt verktyg har prövats.

VUXNAS LÄRANDE

IT ger nya förutsättningar att anpassa studier efter deltagarnas behov och förutsättningar, samt möjligheter till nya pedagogiska och organisatoriska modeller för lärande. Det är viktigt att folkbildningen tar tillvara dessa nya möjligheter genom att utveckla och genomföra verksamheten med IT-stöd, samtidigt som folkbildningsprofilen bibehålls och utvecklas.

Kommunikationen mellan deltagarna, grupprocessen och deltagarinflytandet, värden som är centrala för folkbildningen, måste självfallet gälla även när verksamheten sker helt eller delvis på distans. Kunskapen om lärprocesser i folkbildningen med IT-stöd behöver utvecklas, vilket bland annat sker genom forskningsprojekt med detta fokus.

Det livslånga lärandet och vikten av att utnyttja informationsteknikens möjligheter betonas också på europeisk nivå. I EU-kommissionens memorandum om livslångt lärande, som Sverige ställt sig bakom, framhålls betydelsen av det icke-formella och informella lärandet samt av pedagogisk förnyelse med stöd av IT. Den individuella kompetensutvecklingen (IKU) är ett sådant exempel. IKU kommer att öka efterfrågan på folkbildningens kurser och cirklar. Sannolikt kommer IT att spela en allt större roll i denna typ av studier som ofta genomförs i anslutning till yrkesarbete.

TILLGÄNGLIGHET OCH TILLGÅNG TILL IT

Enbart den fysiska tillgången till tekniken leder inte med automatik till förmåga att hantera den, att få tillgång till information och att kunna kommunicera via nätet. Människor måste även ha möjlighet att skaffa sig en digital baskompetens. Och folkbildningens organisationer måste både ha kompetensmässiga och andra förutsättningar för att kunna medverka i den processen. Detta kan belysas av folkhälsoarbetet, som många folkbildningsorganisationer deltar aktivt i. Den nya tekniken skapar förutsättningar för ökad information och kommunikation som kan ge människor ökat inflytande och förbättra värden.

Folkbildningen finns över hela landet och en utbyggd IT-infrastruktur är en förutsättning för en bred folkbildningsverksamhet som använder ny teknik. Den avstannande utbyggnadstakten och nuvarande tendenser till uppdelning av landet i detta avseende är oacceptabel och oroande från demokratisk utgångspunkt. Det måste finnas ett vittförgrenat nätverk av fysiska lärmiljöer, med handledarresurser, som utgör stödjepunkter för flexibelt lärande. Dessa lärmiljöer kan utgöras av studieförbundsavdelningar, folkhögskolor, bibliotek och kommunala lärcentra. En fortsatt utbyggnad av IT-infrastrukturen i hela landet är därför nödvändig, vilket kräver ett tydligt samhällsansvar.

3. Det IT-stödda lärandet

SAMMANFATTANDE ANALYS

Folkbildningsorganisationernas förmåga och förutsättningar att använda den nya tekniken i verksamheten är en central fråga och kunskaps- och kompetensutvecklingen på IT-området i organisationerna är av strategisk vikt. I synnerhet fortbildningen av folkbildningens pedagogiska personal.

KUNSKAP OCH ERFARENHETSBAS

Sedan 1996 har KK-stiftelsen och senare också Distum ställt medel till förfogande för pedagogiska IT-projekt i ca 200 folkbildningsorganisationer. Från 2002 svarar Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL) för viss projektfinansiering till folkbildningen. Projekten bidrar till att bygga upp en erfarenhetsbas inom folkbildningen kring IT-stödd verksamhet. Utvärderings- och forskningsinsatser fördjupar förståelsen av de frågor som ställs i denna typ av verksamhet. Projekten har sammantaget handlat både om att utveckla befintlig verksamhet och nya former där nya målgrupper kan delta. Modeller för distansnätverk har exempelvis kunnat prövas i projektform.

Centrala frågor/områden har varit:

- det digitala mötet och kommunikation på nätet
- de demokratiska värdena
- läroprocesser, stöd av lärare, cirkelledare och handledare i det virtuella och fysiska rummet
- individ- och grupprocesser

FORTBILDNING OCH UTVECKLING

Den statliga satsningen på IT i skolan, ITiS, har pågått mellan 1999 och 2002. Inom folkhögskolan, som deltagit under 2002, har satsningen omfattat 1600 lärare, vilket motsvarar halva folkhögskollärarkåren. Studieförbunden har dock stått utanför satsningen, men kompenseras i någon mån genom en särskild prioritering vid fördelningen av de fortbildningsresurser som CFL ställer till förfogande. Behoven är dock fortsatt stora.

Mycket tyder dessutom på att efterfrågan på IT-stött lärande kommer att öka under kommande år. Bland annat genom IKU, individuell kompetensutveckling, och behovet av flexibel uppläggnings av studierna. Förmåga till IT-strategisk planering på alla nivåer i organisationerna och allokering av resurser för nödvändigt utvecklingsarbete, blir sannolikt viktiga framgångsfaktorer för de organisationer som antar utmaningen. Både i studieförbund och folkhögskolor.

Det flexibla lärandet måste vara en reell möjlighet inte bara för de mest IT- och studievana. Här bör folkbildningen kunna erbjuda en finmaskig infrastruktur bestående av både virtuella och fysiska resurser. Denna utveckling bland folkhögskolor och studieförbund bör stimuleras. Frågan kan dock inte betraktas enbart med blicken riktad mot studieförbunden och folkhögskolorna, i synnerhet inte ur ett deltagarperspektiv. Det finns ett växande intresse hos kommunbibliotek att vara en miljö för flexibelt lärande och handledarstöd till de studerande. Här finns förutsättningar för utvecklad samverkan. Förutsättningarna för en sådan infrastruktur av stödjepunkter av olika slag bör utredas närmare.

4. Folkbildningsnätet – en gemensam plattform för folkbildningen

Folkbildning med IT-stöd innebär att informationstekniken används pedagogiskt på ett sätt som utgår från folkbildningens värden. Därför är Folkbildningsnätet också uppbyggt utifrån följande principer:

- tillgängligt för alla som är verksamma eller deltar i folkbildningen
- underlätta mötesbaserat kommunikativt lärande
- decentralisering via lokaladministratörer
- användarvänlig teknik med låg ingångströskel, enkelt att nyttja
- kostnadseffektivt

PLATS FÖR STUDIER

Folkbildningsnätets utgångspunkt är att det ska vara möjligt för folkhögskollärare, cirkelledare och deltagare att ha tillgång till egna virtuella mötesplatser för den pedagogiska verksamheten. Det kan gälla olika typer av distansstudier, men också vanliga kurser och cirklar. Det är mötet och samtalet mellan deltagarna som är grunden och mötesplatsen på nätet bör vara uppbyggd utifrån detta. En lokaladministratör i en studieförbundsavdelning eller folkhögskola ska själv enkelt kunna anpassa den lokala konferensstrukturen efter studiegruppens behov utan stora kostsamma administrativa och tekniska insatser på central nivå.

PLATS FÖR KOMMUNIKATION OCH INFORMATION

Det finns både vertikala och horisontella nätstrukturer i folkbildningen. Organisationer kan ha behov av vertikal intern IT-baserad information och kommunikation mellan t ex ledning och anställda på olika nivåer. Den typen av uppgifter sker idag i t ex vissa studieförbunds egna servrar och i olika organisationers slutna delar av Folkbildningsnätet.

Behov finns också av att kunna kommunicera horisontellt mellan olika grupper av lärare, cirkelledare och studerande. Detta sker i ökad grad på Folkbildningsnätet. Det kan ske både inom en organisation och mellan organisationer. Särskilda mötesplatser ska enkelt kunna skapas för dessa ändamål. De kan vara helt öppna eller öppna endast för en viss grupp utifrån vad som är lämpligast. Det kan dock noteras att den stora gruppen cirkelledare ännu till stor del står utanför såväl studieförbundens egna nät som Folkbildningsnätet.

EXTERN KOMMUNIKATION OCH INFORMATION

Organisationsövergripande folkbildningsintern information, t ex Folkbildningsrådets information, läggs idag ut på Folkbildningsnätet. Organisationernas utåtriktade information till allmänheten sker däremot i ökad utsträckning via egna hemsidor. Folkhögskolorna har utöver egna hemsidor valt att genom Folkhögskolornas Informationstjänst skapa en gemensam databas för de kurser man erbjuder.

FOLKBILDNINGSNÄTET I ETT LÄNGRE PERSPEKTIV

Folkbildningsnätet startades som projekt 1996, men är från och med 2002 ett av Folkbildningsrådets medlemsuppdrag. En styrgrupp är tillsatt med uppgift att upprätta förslag till måldokument för nätets utveckling på kort och lång sikt, samt förslag till verksamhetsplan och budget.

CFL kan enligt regeringens direktiv ge stöd till utvecklingen av Folkbildningsnätet. Driften av nätet finansieras nu via statsanslaget till studieförbund och folkhögskolor. Fortsatt utveckling med ett tydligt användarperspektiv och folkbildningsprofil är några framgångsfaktorer.

5. IT-strategisk planering i folkbildningsorganisationerna

Projektsatsningen på IT-området kulminerade under 2001 och därför är övergången från projekt till reguljär verksamhet en central fråga. Både folkhögskolor och studieförbund kan redovisa distansstudier inom ramen för statsbidraget.

Ur Folkbildningsrådets perspektiv är det angeläget att med faktamässig tyngd kunna påvisa de förutsättningar som finns för en utveckling av det flexibla lärandet i studieförbund i samband med anslagsframställningar till regering och riksdag. Både möjligheter och hinder bör belysas och analyseras. I detta syfte kommer Folkbildningsrådet att med forskarstöd genomföra en kartläggning och analys av folkbildningens flexibla lärande.

Folkbildningsrådets nationella IT-strategiska dokument bör länkas samman med en process i folkhögskolorna och studieförbunden, där organisationerna planerar för hur IT-användningen ska ske utifrån från den egna verksamhetens mål och profil.

En modell för planering av den IT-stödda verksamheten i folkhögskolor och studieförbund har på projektbasis utarbetats av regionala resurspersoner för IT-stött lärande. Följande punkter visar på de olika aspekter som kan tas med när organisationerna diskuterar IT-stödet i verksamheten:

- Syfte och mål med IT-stödet
- Pedagogik
- Fortbildning
- Organisation
- Teknik
- Säkerhet och regler
- Ekonomi
- Handlingsplan och tidsplan

6. Slutord

IT genomsyrar allt fler sektorer och blir alltmer en integrerad del av verksamheten på en mängd samhällsområden. Detta gäller även för folkbildningen, där de senaste åren kännetecknats av en omfattande och mångsidig användning av IT. Allt tyder på att den processen fortsätter. Den snabba förändringstakten påverkar karaktären av detta IT-strategiska dokument, som presenterades i en första version hösten 2000. Folkbildningsrådet har, genom att döpa denna version till 2003–2005, angett att detta dokument kommer att behöva uppdateras efter en tid. Dokumentet är avsett att ligga till grund för rådets IT-strategiska verksamhet och ställningstaganden.

Förhoppningen är att det kan vara till nytta när IT-strategiska frågor behandlas i studieförbunden och folkhögskolorna.

IT genomsyrar allt fler sektorer och blir alltmer en integrerad del av verksamheten i en mängd samhällsområden. Svensk folkbildning står inför en rad utmaningar på det IT-strategiska området de närmaste åren. Utmaningar som kräver insatser på alla nivåer i organisationerna.

Detta IT-strategiska dokument är avsett att ligga till grund för Folkbildningsrådets IT-strategiska verksamhet och ställningstaganden. Förhoppningen är att det kan vara till nytta när IT-strategiska frågor behandlas i studieförbunden och folkhögskolorna.

Folkbildningsrådet

Box 730 · 101 34 Stockholm · Telefon: 08-412 48 00

Hemsida: www.folkbildning.se · E-post: fbr@folkbildning.se

